

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra strukturální politiky EU a rozvoje venkova

Bakalářská práce

Přímá volba prezidenta v České republice a Spojených státech amerických

Vypracovala: Iva Jurgová

Vedoucí práce: Mgr. Štěpán Strnad

České Budějovice 2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Iva JURGOVÁ**
Osobní číslo: **E11501**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Strukturální politika EU pro veřejnou správu**
Název tématu: **Přímá volba prezidenta v České republice a Spojených státech amerických**
Zadávací katedra: **Katedra strukturální politiky EU a rozvoje venkova**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem bakalářské práce je srovnání volebních systémů pro prezidentské volby v České republice a Spojených státech amerických. Bakalářská práce je zaměřena na komparaci kompetencí prezidentů vyplývajících z těchto voleb.

Metodika práce:

1. Literární rešerše (studium odborné literatury vybrané problematiky)
2. Komparace voleb prezidenta a jeho kompetencí ve vybraných státech
3. Vyhodnocení analytických závěrů
4. Zvolené metody (komparativní metoda, analýza primárních a sekundárních zdrojů)

Rámcová osnova:

1. Úvod 2. Literární rešerše 3. Deskripce politického systému České republiky a Spojených států amerických 4. Komparace způsobu volby prezidenta v České republice a Spojených státech amerických 5. Vyhodnocení 6. Závěr 7. Seznam použité literatury 8. Přílohy

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 40-50 stran, dle možností
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

1. DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008. 255s. ISBN: 978-80-245-1357-7.
 2. DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. *Spojené státy americké - společnost a politika*. Praha: Libri, 2002. 298s. ISBN: 80-7277-141-8.
 3. KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států: srovnávací studie*. Praha: Linde, 2006. 423s. ISBN: 80-7201-606-7.
 4. KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. Praha: Leges, 2011. 223s. ISBN: 978-80-872-12-95-0.
 5. ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 2012. 207s. ISBN: 978-80-262-0218-9.
 6. VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém ČR: historie a současnost*. Praha: Portál, 2011. 486s. ISBN: 978-80-7367-893-7.
 7. WILSON, James and John DILULIO. *American Government*. Houghton Mifflin Harcourt. USA: Boston, 2005. 1034s. ISBN: 0-618-56244-3.
- Jiné zdroje:
Zákon č. 1/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992, Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Constitution of the United States

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Štěpán Strnad
Katedra strukturální politiky EU a rozvoje venkova

Datum zadání bakalářské práce: 30. listopadu 2012
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2014

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDEJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 250 02 České Budějovice

doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 29. března 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to - v nezkrácené podobě/v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou - elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu bakalářské práce Mgr. Štěpánu Strnadovi za cenné rady, názory a veškerou pomoc při zpracování bakalářské práce.

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Metodika práce.....	4
3. Volební systémy.....	6
3.1 Volební systémy pro prezidentské volby	8
3.1.1 Volba prezidenta ve střední Evropě a Rusku	11
4. Postavení prezidenta v politických systémech	13
4.1 Parlamentní systém	13
4.1.1. Premiérský parlamentarismus	14
4.1.2. Parlamentarismus s převahou legislativního sboru	15
4.2. Prezidentský systém.....	15
4.3 Poloprezidentský systém.....	17
5. Deskripce politického režimu České republiky a Spojených států amerických.....	18
5.1 Deskripce politického režimu ČR	18
5.2 Deskripce politického režimu USA	19
6. Způsob volby prezidenta v České republice a Spojených státech amerických	21
6.1 Způsob volby v České republice	21
6.1.1 Nepřímá volba prezidenta	21
6.1.2 Přímá volba prezidenta.....	22
6.2 Způsob volby ve Spojených státech amerických	24
7. Vymezení pravomocí prezidenta v České republice a Spojených státech amerických.....	27
7.1 Vztah k moci zákonodárné.....	27
7.1.1 Pravomoci českého prezidenta	27
7.1.2 Pravomoci amerického prezidenta	31
7.2 Vztah k moci výkonné	32
7.2.1 Pravomoci českého prezidenta	32
7.2.2 Pravomoci amerického prezidenta	34
7.3 Vztah k moci soudní	35
7.3.1 Pravomoci českého prezidenta	35

7.3.2 Pravomoci amerického prezidenta	37
8. Komparace způsobu volby a pravomocí prezidentů	38
8.1 Komparace způsobu volby	38
8.2 Komparace pravomocí	39
8.2.1 Vztah k moci zákonodárné.....	39
8.2.2 Vztah k moci výkonné	40
8.2.3 Vztah k moci soudní.....	40
9. Závěr	42
Summary	43
Seznam použitých zdrojů	44

1. Úvod

Již přes půl století patří téma volby a volební systémy mezi plně zavedená témata politicko-vědního výzkumu. I když můžeme říci, že poznatky v této oblasti pokročily velmi daleko, existují některá dílčí témata, která zůstávají mimo hlavní zájem politologů. Mezi tyto témata mohou patřit volební systémy pro prezidentské volby.

Přitom právě významnost prezidentských voleb je velmi důležitá. Zda se jedná o volby přímé či nepřímé, je většinou určujícím faktorem pro charakter politického systému. Dále souvisí s vymezením kompetencí hlavy státu a specifickým postavením v politickém režimu. Volební systém pak tedy může jistým způsobem ovlivňovat vztah hlavy státu vůči parlamentu a tím i celé fungování politického systému (Lebeda, 2008).

Prezident jako hlava státu představuje v současné době významnou a nejrozšířenější instituci v čele státu. S ohledem na jeho postavení a pravomoci můžeme rozlišit různé typy politických systémů, avšak v zásadě rozlišujeme dva typy – prezidentské a parlamentní. Mnoho politických systémů v různé míře pak kombinuje kritéria a prvky obou těchto modelů. Prezident však zůstává jedním z vrcholných státních orgánů a v různé míře i důležitým subjektem politiky, protože politiku sám aktivně spoluvytváří (Hloušek, 2005; Koudelka, 2011). Nastavení způsobu volby hlavy státu, volebního systému, délky funkčního období a možnosti znovuzvolení může, jak už jsme uvedli, zásadně ovlivnit fungování celého politického systému.

Bakalářská práce se tak zabývá přímou volbou prezidenta v České republice a Spojených státech amerických. Předmětem práce je vymezení způsobu volby a kompetencí jednotlivých prezidentů.

Hlavním cílem práce je srovnání volebních systémů pro prezidentské volby v České republice a Spojených státech amerických. Dílčím cílem je komparativní analýza kompetencí prezidentů, které vyplývají z těchto voleb.

2. Metodika práce

Bakalářská práce je rozdělena do dvou základních částí. První část představuje teoretický popis volebních systémů, na které navazují volební systémy používající se pro prezidentské volby. Dále se zabývá postavením prezidentů v jednotlivých politických režimech a následně i samotnou deskripcí politických režimů České republiky a Spojených států amerických.

Druhou část tvoří komparace samotného způsobu volby prezidenta a jeho kompetencí, které vyplývají z těchto voleb. Kompetence budou porovnávány ve třech sekcích – ve vztahu k moci legislativní, exekutivní a ve vztahu k justici.

Hlavní aplikovanou metodou pro stanovení cílů byla metoda komparace. Podle politologů je komparativní metoda jednou z nejpřínosnějších metod analýzy, která je spojována s obecným charakterem poznání. Tedy politologického tázání se po tom, co, jak a za jakých podmínek můžeme srovnávat. Komparativní analýza se ke zkoumání politické reality i sociální reality jako takové využívá již od počátku. Je založena na zkoumání dvou anebo více případů a provádí jejich srovnávací analýzu.

Komparativní studie skýtá i možné slabiny, které se mohou objevit při následném aplikování na srovnávané případy. Tyto slabiny by však měly být chápány jako případná rizika než jako nevyhnutelné překážky. Mezi možná rizika komparace patří relativní náročnost na zdroje a možný problém s konstrukční platností. Tedy jako důsledek odlišností různorodých případů může být obtížné tyto případy konceptuálně uchopit společným způsobem (Drulák et al., 2008; Dvořáková et al., 2008).

Podle Druláka ovšem komparativní analýza nabízí do značné míry osobité výhody konstrukční platnosti a teoretické výtěžnosti. Tvrdí, že tento postup může vést ke konceptuálním a teoretickým poznatkům, které vystoupí na „povrch“ až poté, co se konkrétní případy přestanou zkoumat odděleně a začnou se srovnávat společně (Drulák et al., 2008).

V bakalářské práci bude komparace zaměřena na dvě ústavní instituce – prezidenta České republiky a Spojených států amerických. Komparativní analýza nám přinese tolik žádané rozdíly dvou podobných případů, na které jsme tuto metodu pro porovnávání aplikovali.

Pro přesnější a důkladnější analýzu bude použito primárních a sekundárních zdrojů. Primární zdroje v bakalářské práci představují v první řadě jednotlivé Ústavy porovnávaných zemí. Použity budou také odborné publikace, které se zabývají danou problematikou. Sekundární zdroje v práci pak tvoří především práce odborníků – M. Kubáta, Z. Koudelky a V. Dvořákové.

Bakalářská práce je strukturována do šesti hlavních okruhů. První okruh, Volební systémy, se obecně zabývá volebními systémy a podrobněji volebními systémy pro prezidentské volby. Druhý okruh, Postavení prezidenta v politických systémech, popisuje jednotlivé politické režimy a postavení hlavy státu v daném režimu. Třetí okruh se věnuje deskripci politického režimu České republiky a Spojených států amerických. Čtvrtý okruh Způsob volby se zabývá samotnou volbou prezidentů. Pátý okruh Vymezení pravomocí prezidenta v České republice a Spojených státech amerických navazuje na způsob volby. Poslední okruh Komparace představuje komparaci jak způsobu volby, tak i kompetencí obou prezidentů.

3. Volební systémy

Volebními systémy se rozumí pravidla, podle kterých se transformuje hlasování voličů do podoby voleného zastupitelského orgánu, celostátní legislativy nebo prezidenta republiky. Tento mechanismus, kterým jsou převáděny hlasy na mandáty, je nejobvyklejším způsobem používaným jako základ pro rozdělení volebních systémů.

Techniku převodu hlasů na mandáty ovlivňuje spousta faktorů. Mezi hlavní faktory patří volební formule, velikost volebního obvodu a také podoba hlasování. Konkrétní a obecné techniky převodu hlasů chápeme jako volební formule. Obecné techniky určují základní typy volebních systémů a konkrétní pomáhají konkretizovat jednotlivé subtypy. Podle volebního obvodu rozdělujeme volební systémy na ty, v kterých se používají jednomandátové nebo vícemandátové obvody. Co se týká podoby hlasování, rozlišujeme kategorické a ordinální hlasování. Při kategorickém hlasování volič vybírá pouze jednoho kandidáta nebo jednu politickou stranu. Při ordinálním hlasování může volič stanovit pořadí preferencí (Chytilík, 2009).

Volební techniky jsou velice rozmanité, ale v podstatě jsou v evropských zemích založeny buď na systému poměrného zastoupení, systému většinové reprezentace, anebo kombinují prvky obou těchto soustav. Ve většině evropských zemí se používá poměrný volební systém (např.: Belgie, Dánsko, Německo, Finsko, Rakousko, Norsko a další) (Klokočka, 2006).

Poměrný volební systém (systém poměrného zastoupení či proporcionální volební systém) je systém, ve kterém se na úrovni volebního obvodu dělí mandáty v souladu s poměrem získaných hlasů od voličů pro kandidující útvar. Tyto systémy můžeme v podstatě rozdělit do dvou kategorií a to podle podoby hlasovacího lístku. Pokud se volič rozhoduje mezi kandidátkami stran, eventuálně si může sestavit vlastní kandidátku, jedná se o tzv. listinné systémy. Když má volič možnost si vybírat jediného kandidáta prostřednictvím preferencí, jedná se o tzv. jednojmenné přenosné hlasování (Chytilík, 2009; Lebeda, 2004).

Z povahy proporcionality je tedy zřejmé, že tento volební systém lze použít pouze u volených orgánů kolegiálního typu a nelze ho proto aplikovat při prezidentských volbách (Klokočka, 2006).

Většinový volební systém neboli systém většinové reprezentace je založen na přidělení mandátu vítězi. Mezi výhody tohoto systému patří jednoduchost jeho

provedení. Lze ho uplatnit v zemi, kde existuje takový počet volebních obvodů, který odpovídá počtu mandátů. Ve volebním obvodu je poté zvolen ten kandidát, který získá nejvyšší počet hlasů, přičemž ostatní hlasy odevzdané pro další kandidáty ztrácejí svůj nárok na reprezentaci a tím i svou proveditelnost. Tento základní typ většinového systému je aplikován např. při prezidentských volbách, při volbě reprezentantů v USA a v Evropě při britských parlamentních volbách.

Vedle tohoto typu se vyskytují i další obměny většinového systému. Obvykle je běžné, že ke zvolení kandidáta postačí relativní většina hlasů. Pro takové případy je typický jednokolový systém hlasování, při kterém zvítězí ten, kdo získá více hlasů než ostatní. Relativní většina bývá nejsnáze dosažitelnou většinou. Pravidlo relativní většiny používané v jednomandátových volebních obvodech představuje tradiční systém, kterým se např. volí poslanci britského parlamentu.

V některých zemích je však ke zvolení požadovaná absolutní většina, to znamená více než 50% získaných hlasů, a to nejčastěji v kombinaci s dvoukolovým hlasováním. Můžeme rozlišit tzv. prezidentský dvoukolový systém a tzv. parlamentní, neboli otevřený dvoukolový systém.

V takovém případě tedy kandidát potřebuje ke zvolení nadpoloviční většinu všech platných hlasů odevzdaných ve volebním obvodu. Pokud žádný z kandidátů nezíská takovou většinu, koná se po krátké době nové hlasování, ve kterém k získání mandátu postačí většina relativní. V období mezi oběma volbami se obvykle přeskupí politické síly tak, aby různým spojenectvím dosáhly lepších výsledků. Takto funguje otevřený dvoukolový systém například ve Francii při parlamentních či prezidentských volbách a také při prezidentských volbách v Polsku.

Prezidentský neboli uzavřený dvoukolový systém pouští do kola druhého jen dva nejúspěšnější kandidáty z kola prvního. Díky tomu existuje jistota, že jeden z kandidátů obdrží nadpoloviční většinu hlasů. Tento systém, jak je již zřejmé z názvu, se nejčastěji používá při prezidentských volbách a např. v České republice i do Senátu (Klokočka, 2006; Lebeda, 2004).

3.1 Volební systémy pro prezidentské volby

Hlava státu může být volena dvěma způsoby, a to na základě přímé nebo nepřímé volby. Na počátku devadesátých let byla přímá volba zavedena ve většině transformujících se postkomunistických zemí. Naopak nepřímá volba byla dlouhou dobu běžná i v prezidentských systémech.

Během 20. století se přímá volba prezidenta stala standardní součástí prezidentských systémů a naopak nepřímá volba se postupně stala základním znakem parlamentních režimů.

Prezidenti, kteří jsou voleni občany v přímých volbách, získávají silnější mandát než prezidenti volení nepřímo. Důležité však je, jakým způsobem přímá volba probíhá a na základě jakého volebního systému je úřad prezidenta obsazován.

Vzhledem k tomu, že tento úřad zastává jedna osoba, je zřejmé, že půjde o většinový volební systém. Prezidentem se stane ten, kdo dostane většinu hlasů. Musíme však rozlišit, zda se jedná pouze o prostou (relativní), nebo absolutní většinu.

Relativní většinu získá ten kandidát, který byl ve volbách nejúspěšnější. Tento kandidát musí obdržet více hlasů než kdokoliv jiný ze zbylých kandidátů. Podle názoru Tomáše Lebedy: „*Lze trochu provokativně říci, že pro vítěze nemusí hlasovat nadpoloviční většina, stačí, když pro něj hlasuje „největší menšina“*“ (Lebeda, 2008). Relativně většinový systém se vyskytuje častěji ve starších režimech, kde přímá volba prezidenta má delší tradici.

Kolébkou a místem, kde je tento systém stále nejrozšířenější, je Latinská Amerika a její prezidentské režimy. V minulých letech zde bylo zastoupení tohoto volebního systému dokonce ještě větší, avšak spousta latinskoamerických zemí přešla k dvoukolovým systémům, které vyžadují absolutní většinu.

Při relativně většinové volbě roste pravděpodobnost, že tímto způsobem zvolený prezident může mít problém najít podporu v parlamentu při prosazování zákonů, které potřebuje k vládnutí. Když není prezident představitelem většiny voličů, je jasné, že se neshodne ani s většinou poslanců. K těmto střetům ovšem dochází i u prezidentů zvolených absolutně většinovým systémem, ale pravděpodobnost je menší. Princip relativní většiny má evidentní vliv na snižování počtu významných kandidátů, a tím se naopak zmenšuje riziko vítězství dosaženého na základě velice malého podílu platných

hlasů. Tento volební systém nejlépe funguje v prostředí, kde se o úřad prezidenta většinou zajímají jen dva vážní kandidáti ze dvou silných stran.

V některých zemích má i tento způsob volby specifický charakter. Obvykle se jedná o zpřísnění pravidel relativní většiny ke zvolení prezidentského kandidáta. Tyto systémy lze také jinak nazvat jako systémy „kvalifikované relativní většiny.“ Kandidát ke svému zvolení tak nepotřebuje absolutní většinu. Prezidentem se stane ten, kdo získá alespoň 40% platných odevzdaných hlasů. Jestliže se to žádnému z kandidátů nepovede, koná se druhé kolo voleb. Do tohoto kola postupují dva nejúspěšnější kandidáti z kola prvního. Poté se vítězem stává ten, kdo obdrží již nadpoloviční většinu hlasů. Takto to funguje např. v Kostarice a Nikaragui. Podobně probíhá volba např. i v Argentině, kde musí kandidát v prvním kole získat minimálně 45% hlasů, aby byl zvolen a neproběhlo kolo druhé. Určitou výjimkou může být výsledek nad 40%, ale pouze za předpokladu, že druhý kandidát získá alespoň o 10% méně hlasů. Pokud však není jedna z těchto podmínek splněna, musí se konat druhé kolo.

Pokud se o prezidentský úřad ucházejí více než dva vážní kandidáti, může nastat situace, kdy prezident může být zvolen např. pouze 30% voličů a tak více než dvě třetiny hlasů zůstanou nereprezentovány. Princip relativní většiny je tak méně vhodný pro prezidentské volby než např. pro volby do parlamentu.

Mezi evropskými zeměmi, po pádu komunistického režimu, najdeme pouze jediný typ volebního systému, a to pravidlo absolutní většiny. U tohoto systému nestačí k vítězství pouze být první, takže obdržet více hlasů než ostatní. Vítěz musí získat nadpoloviční většinu, to znamená získat více hlasů, než mají všichni ostatní kandidáti dohromady.

Absolutně většinové systémy jsou často spojeny s dvoukolovým hlasováním. To umožňuje zvolení kandidáta už v kole prvním, ale pouze za předpokladu, že získá potřebnou nadpoloviční většinu hlasů. Pokud tomu tak není, následuje kolo druhé, do kterého zpravidla postupují dva nejúspěšnější kandidáti z kola prvního. Tento systém se označuje jako systém s uzavřeným druhým kolem.

V případě dvoukolového systému by se volič měl dostavit k volbám dvakrát, obvykle v rozmezí do dvou týdnů. Jak poznamenal Sartori (Lebeda, 2008), první kolo ve většině případů jen zřehledňuje situaci. Plní úlohu výběru, zatímco samotná volba následuje až ve druhém kole. Rozmezí mezi oběma koly slouží nejenom voličům pro

nové rozhodnutí, komu dají svůj hlas, ale i úspěšným kandidátům k vyjednávání o podpoře ze strany těch, kteří již vypadli v kole prvním. Nevýhodou může být určitý propad volební účasti, ke kterému poměrně často při druhém kole volby dochází. Není to pravidlem, avšak jde o často pozorovaný jev.

Mezi určité výjimky patří země, které při volbě hlavy státu také požadují ke zvolení nadpoloviční většinu hlasů v kombinaci s dvoukolovým hlasováním, ale používají jiný mechanismus.

Například Irsko volí svého prezidenta prostřednictvím tzv. alternativního hlasování. Volič tedy nemusí k volbám dvakrát, protože své další preference vyjádří v jednom kole. Nehrozí tak propad volební účasti v kole druhém. Na kandidátní listině volič označí jednotlivé kandidáty číslicemi podle pořadí, v jakém by je chtěl zvolit. Pokud kandidát označený číslem jedna nebude mít šanci na zvolení, je voličův hlas automaticky přenesen na kandidáta, který byl na druhém místě. Ten je tedy alternativou pro případ, pokud je první kandidát neúspěšný.

Způsob volby hlavy státu na Srí Lance představuje kompromis mezi alternativním hlasováním a dvoukolovým systémem. Tento systém volby bývá mnohdy označován jako alternativní hlasování, ale jedná se o tzv. doplňkové hlasování. Volič na hlasovacím lístku označí tři kandidáty podle pořadí, ve kterém by je chtěl volit. Pokud ovšem žádný z kandidátů na základě prvních preferencí neobdrží absolutní většinu hlasů, jsou vyřazeni všichni kromě dvou nejúspěšnějších. Voličovy druhé preference, případně třetí, jsou pak přerozděleny ve prospěch dvou nejúspěšnějších kandidátů. Kandidát, který obdrží více hlasů, se stane prezidentem.

Pro zvolení prezidenta ve Spojených státech amerických je potřeba absolutní většiny hlasů volitelů. Ke zvolení volitelů v jednotlivých státech obvykle stačí pouze relativní většina. V USA tak může dojít k situaci, že prezidentem se stane kandidát, který obdrží méně hlasů než jeho soupeř.

Další výjimkou je například Egypt, kde už v podstatě nelze hovořit o volbě, ale o plebiscitu. Parlament dvoutřetinovou většinou jmenuje pouze jednoho prezidentského kandidáta, o kterém se potom hlasuje v lidovém referendu. Hlavou státu se tak stane, jestliže obdrží absolutní většinu hlasů (Lebeda, 2008).

3.1.1 Volba prezidenta ve střední Evropě a Rusku

Kromě České republiky, která také nedávno přešla z nepřímé volby prezidenta na přímou, volí tak svého prezidenta např. i občané na Slovensku, v Rakousku, Polsku, Francii, Rusku. V Německu je hlava státu volena nepřímo sborem volitelů.

Přímá volba prezidenta na Slovensku byla v Ústavě zakotvena poté, co se v roce 1998 parlament marně snažil po pěti kolech zvolit novou hlavu státu. Prezident je tedy volen přímo tajným hlasováním. Hlavou státu se stane ten kandidát, který dostane nadpoloviční většinu platných hlasů oprávněných voličů. Pokud ani jeden z kandidátů nezíská potřebnou většinu hlasů ke zvolení, koná se do čtrnácti dnů druhé kolo voleb. Do druhého kola postupují dva nejlépeší kandidáti, kteří v prvním kole získali největší počet platných hlasů. Prezidentem je pak zvolen ten, kdo získá největší počet hlasů zúčastněných voličů. Současným slovenským prezidentem je nově zvolený nepolitik a podnikatel Andrej Kiska.

Spolkového prezidenta v Rakousku volí lid na základě přímého, rovného, tajného a osobního práva. Jeho funkční období trvá šest let a může být zvolen nejvýše dvakrát. Pokud se o úřad prezidenta uchází jenom jeden kandidát, probíhá volba tak, že se o něm hlasuje. Pro tuto volbu se zavádí hlasovací povinnost ve spolkových zemích, ve kterých to přikazuje zemský zákon. Když je kandidátů více, je zvolen takový kandidát, který obdrží nadpoloviční většinu všech platných hlasů. Pokud tuto většinu nikdo nezíská, následuje kolo druhé. V tomto kole se mohou považovat za platné hlasy pouze takové, které byly odevzdané pro jednoho ze dvou kandidátů, kteří v kole prvním dostali nejvíce hlasů. Ve druhém kole však každá z obou skupin voličů, které tyto kandidáty navrhly, mohou místo svého původního kandidáta jmenovitě navrhnout někoho jiného.

V Polsku je hlava státu volena lidem ve všeobecných, přímých, rovných a tajných volbách. Je volena na pět a může být jednou znovu zvolena. Prezidentského kandidáta navrhuje nejméně sto tisíc státních občanů, kteří již mohou volit do Sejmu. Prezidentem Polska je zvolen takový kandidát, který získá v prvním kole volby absolutní většinu všech platných hlasů. Pokud ji nikdo nezíská, koná se druhé kolo hlasování, do kterého postupují dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů získaných v předcházejícím kole. Kandidát, který v druhém kole voleb získá největší počet platných hlasů, je zvolen prezidentem.

Francouzský prezident je volen v přímých volbách na pět let a může být znovu zvolen. Prezidentem se stane tehdy, pokud obdrží více než polovinu odevzdaných hlasů. Jestliže této většiny není dosaženo v prvním kole, do dvou týdnů se koná kolo druhé. Kandidují v něm vždy dva kandidáti, kteří např. po případném odstoupení úspěšnějších kandidátů získali nejvyšší počty hlasů v kole prvním. Volba nové hlavy státu se koná nejméně dvacet a nejvýše třicet pět dní před uplynutím období současného úřadujícího prezidenta.

V Ruské federaci probíhá přímá volba hlavy státu, kdy úspěšný kandidát obdrží silný mandát přímo od voličů. Kandidáta na prezidenta může navrhnout volební strana, volební blok anebo minimálně 100 osob s aktivním volebním právem. Ti pro svou kandidaturu ale musí sehnat dva miliony podpisů. Volba probíhá na základě všeobecného, přímého a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním. Prezident je volen na čtyři roky a může být jednou znovu zvolen. Pro volbu je typický systém absolutní většiny s dvoukolovým hlasováním. Vítěz tedy musí získat nadpoloviční počet platných hlasů. Pokud nedojde ke zvolení prezidenta již v kole prvním, následuje kolo druhé. Do něj postupují dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola a hlavou státu se stane ten kandidát, který dostane nejvíce hlasů.

Spolkového prezidenta v Německu volí volební sbor, jímž je Spolkové shromáždění, které se schází jenom jednou za pět let za účelem výběru prezidenta. Pokaždé jsou zde zastoupeni všichni poslanci a stejný počet delegátů, který do něj posílají zemské sněmy všech spolkových zemí podle zásad poměrného zastoupení. Funkční období prezidenta je pětileté a může být maximálně jedenkrát prodlouženo (Klokočka, 2004; Schveiner, 2008; Syllová, 2008).

4. Postavení prezidenta v politických systémech

Charakter každého politického systému neboli forma vlády vyplývá z dělby státní moci a institucionalizovaných vztahů mezi nimi. Můžeme rozlišit parlamentní, poloprezidentské a prezidentské formy vlády. Pro posouzení postavení prezidenta v politickém systému je proto důležité, která instituce v daném systému převládá (Javůrek, 2008).

Parlamentní systém je slučitelný jak s monarchiemi, tak i s republikánským zřízením. Z toho vyplývá, že hlavou státu v tomto systému může být jak dědičný monarcha (Spojené království, Dánsko, Belgie), tak prezident, který může být volen jak přímo (Česká republika, Rakousko), tak zákonodárným sborem (Německo). Podstatným znakem parlamentního systému vlády je oddělení a současně výrazná spolupráce moci exekutivní a legislativní, přičemž základ systému je v legislativě, respektive v dolní komoře parlamentu.

S prezidentským systémem je naopak slučitelná výhradně republikánská forma státního zřízení. V čele státu vždy stojí prezident, jehož legitimita nevychází z legislativního sboru. Je volen přímo anebo metodou, která zachovává logiku přímé volby (např. kolegiem volitelů v USA). Oddělení výkonné a zákonodárné moci je velmi výrazné. Vláda v čele s prezidentem není zodpovědná parlamentu a prezident je volen na přesně stanovené funkční období. Navíc je po dobu výkonu funkce neodvolatelný. Základním kritériem těchto systémů je propojení exekutivní funkce prezidenta s funkcí předsedy vlády. V této souvislosti se hovoří o tzv. formě monistické exekutivy.

Poloprezidentský systém je spojen pouze s republikánskou formou státního zřízení. Pro tento systém je typické vnitřní oddělení moci exekutivní mezi přímo voleného prezidenta a vládu. Legitimita zvoleného prezidenta vychází od voličů a naopak legitimita vlády od zákonodárného sboru (Hloušek, 2005; Říchová, 2007).

4.1 Parlamentní systém

Ve světě převládá parlamentní režim, jehož základem je suverenita zákonodárné moci a princip tzv. sdílené moci. To znamená, že tyto režimy nedovolují oddělení moci parlamentu a vlády. Tento princip obsahuje vazbu mezi legislativním sborem a vládou, která je vymezena dvěma základními kritérii. Za prvé vlády v těchto systémech jsou

vždy jmenovány se souhlasem parlamentu a mohou fungovat pouze s jeho podporou. Pokud tuto důvěru ztratí, ztratí tak i schopnost plnit svou funkci. Druhým znakem je právo hlavy státu legislativu rozpustit a vypsat nové volby.

V parlamentních systémech je vazba mezi mocí výkonnou a zákonodárnou velmi nestálá, a proto se politologové zaměřují na vnitřní členění této základní kategorie. Například V. Klokočka (Říchová, 2007) rozlišuje:

- parlamentarismus v konstitučních monarchiích (např. systém Spojeného království, belgický, dánský a švédský systém);
- republikánský parlamentarismus (např. Rakousko, Itálie);
- racionalizovaný parlamentarismus Spolkové republiky Německo;
- prezidiální parlamentarismus (neboli poloprezidentský systém).

Naopak italský politolog G. Sartori (2001) se přiklání k jednoduššímu členění, do kterého zahrnuje tyto systémy:

- premiérské či kabinetní systémy (např. Spojené království)
- systémy s převahou legislativního sboru (např. francouzská třetí republika)
- systémy s rozhodujícím vlivem politické strany (např. Itálie)

4.1.1. Premiérský parlamentarismus

Premiérský parlamentarismus už svým pojmenováním odkazuje na konkrétní politický systém, a to systém Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. V podstatě se jedná o vládu politické strany, která ve volbách obdržela většinu v Dolní sněmovně. Předseda této strany se automaticky stane i předsedou vlády. Volby jsou považovány též za zprostředkovaný způsob přímé volby premiéra, protože všichni voliči jsou si při odevzdání hlasu vědomi, kdo a za jakých okolností bude v nadcházejícím volebním období nejdůležitější osobou ve státě.

Stranické složení Dolní sněmovny odráží názory voličů a tak vychyluje základ systému od parlamentu k vládě. V premiérském parlamentarismu britského typu to tedy není parlament, kdo odvolává exekutivu, ale naopak samotná exekutiva rozhoduje o rozpuštění parlamentu a následném vypsaní nových voleb. Významným hlediskem britského parlamentarismu je také typ stranického systému s jednokolovou většinovou volbou.

Ne všichni politologové však zastávají názor, že vytvoření premiérského systému je možné pouze na základě těchto dvou rysů britského systému. Poukazují na fakt, že německý racionalizovaný parlamentarismus vznikl v podmínkách smíšeného volebního systému a funguje v mezích stranického systému. I přesto se postavení předsedy vlády (kancléře) podařilo na tolik posílit, že ho lze srovnávat s postavením britského předsedy vlády.

Důležitým znakem německého systému je princip tvůrčího hlasování o nedůvěře. To znamená, že Spolkový sněm může vyjádřit nesouhlas s politikou stávajícího kancléře a jeho vlády pouze za předpokladu, že se poslanci zároveň dohodnou na jeho nástupci. Německý model je tak příkladem toho, že právě požadavek dohodnout se o nástupci přispívá ke stabilitě a současně k ochraně vlády.

V tom lze vidět určitou shodu mezi britským a německým modelem, i když jsou v logickém protikladu. Zatímco britský model je založen na stranické podpoře předsedy vlády, tak německý parlamentarismus počítá s neschopností stran dohodnout se na novém kancléři.

4.1.2. Parlamentarismus s převahou legislativního sboru

Na rozdíl od předchozího modelu se jedná o dokonalý princip parlamentního systému. Vláda je absolutně závislá na legislativním sboru a základ systému zcela spočívá v parlamentu. Důležitým faktorem, který ovlivňuje fungování takového systému je role politických stran a vyjednávání mezi stranickými subjekty v parlamentu.

Příkladem tohoto systému může být italská první republika, ve které rozhodující vliv měly silné a stabilní politické strany. Naopak exekutiva pomalu ztrácela svou schopnost vládnout a stávala se zdrojem mocenských pozic pro rozšíření individuálních zájmů politických stran (Říchová, 2007).

4.2. Prezidentský systém

Prezidentský systém je založen na zcela rozdílných principech než systém parlamentní. Základním kritériem prezidencialismu je samotný způsob volby hlavy státu. Obecně je však tento režim spojován s přímou volbou prezidenta.

Příkladem může být dvoukolová volba prezidenta ve Francii. V prvním kole může být zvolen kandidát, který získá nadpoloviční většinu hlasů voličů. Pokud v prvním kole volby žádný z kandidátů nevyhoví tomuto požadavku, následuje druhé kolo. Do něho postupují pouze dva nejúspěšnější kandidáti z kola prvního.

Variantou druhého kola přímé volby může být i volba parlamentem. Je proto velmi důležité, aby byl kladen důraz na to, zda parlament zasahující do volby má, či nemá právo vlastního rozhodnutí. Pokud funguje v zájmu voličů a napomáhá tak k urychlení procesu zvolení pouze tím, že do něj vstupuje, pak se jedná o fakticky přímou volbu. Avšak když má parlament možnost sám vybírat kandidáta a tím v podstatě změnit názor voličů, je hodnocení volby jako přímé ohroženo (např. volba prezidenta ve Finsku před rokem 1988).

Občas se mylně usuzuje, že přímá volba prezidenta již sama o sobě představuje nezávislost jeho postavení. Je pokládána i za podstatné hledisko vyváženosti vztahu mezi exekutivou a legislativou. Ve skutečnosti však přímá volba nemusí znamenat nezávislost hlavy státu na legislativní moci (např. Rakousko), neboť tímto způsobem je možné zvolit prezidenta, který nebude mít žádné zvláštní výkonné pravomoci.

Dalším požadavkem přímé volby v prezidentském systému je pevně stanovené funkční období prezidenta (4–8 let) v kombinaci s jeho neodvolatelností. Všechny současné prezidentské systémy uznávají neodvolatelnost prezidenta, která je vázána na princip nerozpuštělnosti legislativního sboru.

Druhým kritériem systému je závislost exekutivy na prezidentovi, která se projevuje jak v souvislosti s jeho jmenováním, tak i se samotným výkonem funkce. Podle názoru G. Sartoriho (Říchová, 2007) je pro klasifikaci prezidentského systému důležité, aby nové jmenování a právo rozhodovat o přidělení úřadu zůstaly trvale pouze v rukách prezidenta.

Třetím znakem prezidentského systému je propojení funkce prezidenta s funkcí předsedy vlády. Část politologů je toho názoru, že v čistém prezidencialismu musí být toto propojení zachováno (např. A. Lijphart).

U některých autorů (např. J. M. Carey) se ještě můžeme setkat s dalším kritériem, a to legislativní pravomocí hlavy státu.

Pro definování prezidentského systému je důležitá nezávislost prezidenta, která se týká rozhodování a jeho zodpovědnost za výkonnou moc. Jeho autonomní postavení

je zdůrazněno i přesně daným funkčním obdobím a většinou je doprovázeno i omezením možnosti jeho znovuzvolení. Důvodem je snaha omezit případné pokusy proměnit prezidentský systém na autoritativní osobní režim. Na základě toho není možné, aby oblíbený prezident vládl neomezeně, ale stejně tak je velmi obtížné zbavit se prezidenta neoblíbeného. Jelikož nelze zkrátit funkční období hlavy státu jeho odvoláním, komplikuje se tak situace, když nastane konflikt mezi prezidentem a parlamentem. Tento konflikt prakticky bývá legální cestou neřešitelný, a proto jsou prezidentské systémy částí politologů považovány za velmi problematické, protože jejich zablokování je možné řešit pouze převratem (Říchová, 2007).

4.3 Poloprezidentský systém

V poloprezidentském systému má hlavní postavení ve struktuře moci prezident, který je volen v přímých a všeobecných volbách. Prezident vykonává funkci hlavy státu a zároveň je vrcholným orgánem exekutivy. Na rozdíl od prezidencialismu se o výkonnou moc musí dělit s premiérem a vládou. Prezidentovi většinou náleží ty ústavní pravomoci premiéra, které jsou významnější, a stává se tak nejdůležitějším rozhodovacím orgánem ve státě.

Pro tento systém jsou charakteristické specifické vztahy mezi legislativní a exekutivní mocí. Prezident jmenuje premiéra i ministry, ale vláda jako taková je zodpovědná parlamentu. Sám prezident však parlamentu zodpovědný není, ale může tento orgán rozpustit (Cabada, Kubát, 2002).

Jiní politologové, jako V. Klokočka (Říchová, 2007), tuto kategorii nepřijímají a rozlišují dva typy nezávislého postavení obou hlav výkonné moci:

- prezidiální parlamentarismus, který hodnotí jako typ parlamentní formy vlády (např. model francouzské páté republiky, Polsko);
- parlamentní prezidencialismus, ve kterém se kombinace parlamentní a prezidentské formy vlády přibližuje k prezidentskému systému (např. Ruská federace) (Říchová, 2007; Sartori, 2001).

5. Deskripce politického režimu České republiky a Spojených států amerických

Kapitola se zabývá deskripcí politického režimu v České republice a Spojených státech amerických a postavením hlavy státu uvnitř režimu.

5.1 Deskripce politického režimu ČR

Podle názoru politologa Michala Kubáta (2013) je český demokratický systém jednoznačně parlamentní, a to i po roce 2012, kdy byla zavedená přímá volba prezidenta. Hlavním důvodem je skutečnost, že český prezident nemá reálnou exekutivní moc. Podle Kubáta (2013) je nutné rozlišovat mezi politickým či morálním vlivem na jedné straně a reálnou politickou mocí, která spočívá v možnosti vládnout na straně druhé. V českém parlamentním systému hlava státu nevládne, místo něj vládne vláda v čele s premiérem.

Český parlamentní režim je založen na principu dělby moci. Tato dělba ovšem není absolutní, moc legislativní a exekutivní jsou propojené. Funkce hlavy státu a předsedy vlády je oddělená. Přestože je prezident republiky formálně, tzn. z hlediska struktury ústavy, součástí výkonné moci, reálnou výkonnou moc nemá, jak již bylo výše zmíněno. I přesto tuto skutečnost hlava státu disponuje poměrně rozsáhlými ústavou danými pravomocemi.

Česká Ústava dále svěřuje vrcholné postavení institucím, kterými jsou parlament jako jediný představitel legislativní moci u nás, prezident republiky jako hlava státu, vláda jako vrcholný orgán exekutivní moci a Ústavní soud jako soudní orgán. Působnost všech nejvyšších ústavních institucí je definována v samotné Ústavě.

Podle Ústavy měl až do roku 2012 jen jediný ústavní orgán přímou demokratickou legitimitaci, a to lidem volený parlament. Všechny ostatní orgány, včetně hlavy státu, který byl volen na společné schůzi obou komor, jsou přímo nebo nepřímo odvozeny od parlamentu.

Česká ústavní kultura připisuje instituci prezidenta republiky vysoké morální a politické postavení. Hlava státu má nestrannou roli ochránce při případných konfliktech mezi parlamentem a vládou. Podle Ústavy mu náleží ještě další významné, nezávisle vykonávané ústavní pravomoci. Například má právo tzv. suspenzivního veta vůči

parlamentu. To znamená, že může odmítnout podepsat parlamentem schválený zákon a s připomínkami ho vrátit zpět. Poslanecká sněmovna ale může i takovýto návrh zákona prosadit a to takovým způsobem, že jej schválí absolutní většina všech poslanců. V parlamentní praxi k tomu dochází docela často. V krizových situacích může hlava státu rozpustit Poslaneckou sněmovnu a po volbách jmenovat nového premiéra. Právo jmenovat předsedu vlády ovšem nemůže proti vůli parlamentní většiny, protože vláda je zodpovědná Poslanecké sněmovně.

Naopak prezident není ze své politické aktivity zodpovědný parlamentu a také jím nemůže být ze své funkce odvolán. Toto pevné postavení mu umožňuje ztělesňovat nedotknutelnost a totožnost státu a vystupovat jako symbol státní kontinuity (Klokočka, 2006; Kubát, 2013; Vodička, 2007).

5.2 Deskripce politického režimu USA

Základním rysem prezidentského systému ve Spojených státech amerických je oddělení moci exekutivní, kterou vykonává prezident, a moci legislativní, která náleží Kongresu. Obě tyto instituce vykonávají své ústavou vymezené pravomoci zcela nezávisle na sobě. Platí, že stejně jako se na volbě prezidenta nepodílí členové Kongresu, tak ani prezident nemůže porušit svou pravomoc a rozpustit Kongres. Zároveň nemůže předložit návrhy zákonů, to smí pouze člen Kongresu. Jedinou výjimkou je Zpráva o stavu Unie a návrh rozpočtu.

Obecně tak platí, že výkon exekutivních pravomocí, které výhradně náleží prezidentovi a jím jmenovanému týmu ministrů, nezávisí na podpoře zákonodárného orgánu. Stejně tak jako činnost Kongresu je autonomní na přáních a postojích daného prezidenta.

V praxi je to však složitější, protože rozdělení mocí mezi hlavu státu a Kongres neznámá, že tyto moci nejsou vzájemně provázané. Vždyť prezident potřebuje pro úspěšný výkon své funkce souhlas Kongresu. Například při jmenování osob do nejvyšších úřadů nebo při schvalování rozpočtu, avšak i Kongres potřebuje určitou spolupráci s hlavou státu. Například aby svým podpisem odsouhlasil Kongresem přijaté zákony. Prezident však má desetidenní lhůtu na to, aby s novým zákonem nesouhlasil, a může předložený návrh vetovat. Kongres může vyvrátit prezidentův nesouhlas opětovným schválením návrhu zákona v obou komorách, a to dvoutřetinovou většinou.

Výjimečně může hlava státu aplikovat i tzv. kapesní veto. To znamená, že může využít blížících se kongresových prázdnin, a když je mu v kratší než desetidenní lhůtě před začátkem prázdnin předložen návrh zákona, s jehož zněním nesouhlasí, nemusí se k němu vůbec vyjadřovat. Pokud Kongres o schválení takového zákona opravdu stojí, musí ho opětovně předložit k projednání, jako kdyby nikdy před tím projednáván nebyl.

Tohle jsou pouze některé vazby, které představují základní myšlenku vyvažování mocí, tzv. systém brzd a protivah (checks and balances), který je považován za určující specifický znak amerického prezidentského systému.

Ovšem ne všichni autoři zastávají tento názor. Například italský politolog G. Sartori (Říchová, 2007) odmítá nadhodnocení jeho významu v souvislosti s klasifikací prezidentského systému a klade důraz na to, že daný princip rozdělení mocí mezi moc exekutivní a legislativní je typický pro všechny ústavní systémy a nejen pro ten prezidentský.

Další problém spojený s hodnocením příčin úspěšnosti amerického prezidentského systému lze spatřit ve specifickém charakteru stranického systému USA. Systém brzd a protivah totiž vyžaduje, aby hlava státu byla schopna v Kongresu získat dostačující podporu, kterou mu mohou zajistit pouze politické strany. Vzhledem k faktu, že se jedná o volební strany, které netvoří vnitřně pevnou strukturu, tak pouze dochází k tomuto účelu vytvářeným kongresovým většinám. Ty jsou složeny z jednotlivců, kteří jsou v danou chvíli ochotni stát se prezidentovými spojenci.

Od 50. let 20. století však prezidentský systém USA bojuje s faktem, že parlamentní většina nemusí odpovídat stranické příslušnosti prezidenta, a proto se model vyjednávání o podpoře stává samozřejmou politickou praxí. Pokud by se ale prezidentovi nepodařilo nějaké spojení v Kongresu nalézt, mohlo by snadno dojít k zablokování celého systému (Říchová, 2007).

6. Způsob volby prezidenta v České republice a Spojených státech amerických

6.1 Způsob volby v České republice

Ústava ČR nestanovuje přímo podmínky volitelnosti pro funkci prezidenta, ale odkazuje na podmínky do Senátu. Těmito podmínkami jsou státní občanství, kdy pro volbu prezidenta není vyžadovaná žádná minimální délka státního občanství ani občanství od narození nebo minimální délka pobytu v republice. Další podmínkou je, že kandidátovi musí být alespoň 40 let. Poslední je omezení opakované volby, které má zabránit možnému zneužití moci dlouhodobým výkonem funkce. Prezident tak může být zvolen maximálně dvakrát po sobě.

Všechny tyto podmínky platí jak pro nepřímou volbu prezidenta republiky, tak i pro nově zavedenou přímou volbu (Koudelka, 2011).

6.1.1 Nepřímá volba prezidenta

Prezident České republiky byl až do roku 2012 volen nepřímo na společné schůzi obou komor parlamentu, kterou svolával předseda Poslanecké sněmovny. Volbu měl parlament povinnost provést v posledních 30 dnech volebního období úřadujícího prezidenta. V případě předčasného uvolnění této funkce musela volba proběhnout do 30 dnů od skutečnosti, která tomuto uvolnění vedla. Průběh volby se řídil jednacím řádem Poslanecké sněmovny.

Navrhovat kandidáta bylo oprávněno nejméně deset poslanců anebo deset senátorů. Ti museli své návrhy předložit nejpozději dva dny před začátkem volby. Volební řád umožňoval oba způsoby možné volby, veřejnou i tajnou. Záleželo pouze na parlamentu, kterou možnost volby zvolí. Pokud se obě komory parlamentu nedohodly na tajné volbě, automaticky byla veřejná.

Samotná volba probíhala ve třech kolech a byla platná za předpokladu, že se jí účastnila alespoň jedna třetina senátorů a jedna třetina poslanců. Prezidentem se stal ten, kdo obdržel nadpoloviční většinu hlasů všech senátorů i absolutní většinu hlasů všech poslanců. Pokud této většiny nedosáhl žádný z kandidátů, konalo se do dvou týdnů kolo druhé. Do druhého kola postupoval kandidát, který získal nejvyšší počet hlasů v Senátu a kandidát s nejvyšším počtem hlasů z Poslanecké sněmovny. Ve druhém kole pak ke

zvolení postačila nadpoloviční většina přítomných senátorů a nadpoloviční většina přítomných poslanců. V případě, že ani ve druhém kole prezident nebyl zvolen, následovalo do 14 dnů třetí kolo volby. Do tohoto kola postupovali kandidáti, kteří ve druhém kole získali nadpoloviční většinu hlasů přítomných senátorů a poslanců. V tomto kole už poslanci a senátoři tvořili jeden sbor volitelů a jejich hlasy se sčítali. Nebyl-li prezident republiky ani ve třetím kole zvolen, konaly se nové tříkolové volby opět podle popsaného postupu.

Tento způsob volby je velmi složitý a často vedl k nezvolení hlavy státu, pokud bylo více vyrovnaných kandidátů. Členové obou komor velice taktizovali a často při tajné volbě odevzdávali neplatné hlasovací lístky (Koudelka, 2011; Syllová, 2008; Ústava ČR).

6.1.2 Přímá volba prezidenta

Návrhy na zavedení přímé volby se v České republice objevují už od roku 2001. Po problémech se zvolením hlavy státu v roce 2003, kdy byl Václav Klaus zvolen až ve třetím kole třetí volby a v roce 2008 ve třetím kole druhé volby, se opět otevřela diskuse o přímé volbě prezidenta.

Ta se občas zpochybňuje tvrzením, že jsme republikou s parlamentní formou vlády, a proto má být hlava státu volena parlamentem. Jinak by musela být rozšířena míra jeho pravomocí, což ovšem neplatí (Koudelka, 2011).

Volba současného českého prezidenta probíhá tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva. Koná se v posledních šedesáti dnech volebního období stávajícího prezidenta republiky, nejpozději ale třicet dnů před uplynutím funkčního období. Pokud se úřad hlavy státu uvolní předčasně, koná se volba prezidenta do devadesáti dnů. Volbu prezidenta republiky vyhlašuje předseda Senátu nejdéle devadesát dnů před samotným konáním volby.

Kandidátní listinu může podat každý občan České republiky, který dosáhl 18 let a podpoří-li jeho návrh petice podepsaná nejméně 50 000 občany oprávněných v České republice volit. Navrhovat kandidáta dále může nejméně dvacet poslanců nebo deset senátorů. Navrhující poslanci, senátoři nebo občan mají právo podat pouze jednu kandidátní listinu. Kandidát na prezidenta tak může být nominován jen na jedné listině.

Kandidátní listinu je nutné podat nejpozději do 66 dnů před začátkem volby Ministerstvu vnitra.

Každý kandidát je povinen ke dni podání listiny si zřídit volební výbor, který bude mít minimálně tři až pět členů. Členové tohoto výboru by měli odpovídat za financování volební kampaně. Dále je kandidát povinen si zřídit účet určený k financování kampaně. Tento volební účet musí být veden u banky, která má sídlo na území České republiky anebo u zahraniční banky, která svou činnost vykonává v ČR prostřednictvím své pobočky.

Volba prezidenta probíhá ve dvou dnech, kterými jsou pátek a sobota. V první den volby začíná hlasování v 14:00 hodin a končí ve 22:00 hodin. Ve druhý den začíná v 8:00 hodin a končí v 14:00 hodin. Pro tuto volbu tvoří území České republiky jeden volební obvod, kdy voliči předstupují před okrskovou volební komisi a hlasují v pořadí, v jakém se dostavili do volební místnosti. Volič po příchodu do volební místnosti prokáže svou totožnost a státní občanství ČR prostřednictvím platného občanského průkazu anebo platným cestovním pasem. Po záznamu ve výpisu ze stálého seznamu volič obdrží od přítomné volební komise úřední obálku, do které potom v určeném prostoru vloží hlasovací lístek. Volič musí do obálky vložit vždy pouze jeden, jinak je tento hlas neplatný. Po opuštění prostoru určeného pro vložení lístku do obálky vhodí volič před volební komisí tuto obálku s hlasovacím lístkem do připravené volební schránky.

Samotná volba hlavy státu se koná podle většinového volebního systému s uzavřeným druhým kolem. Na základě sečtených výsledků z prvního kola může tedy být zvolen kandidát, který získá nadpoloviční většinu z celkového počtu hlasů oprávněných voličů, kteří se účastnili voleb a odevzdali svůj platný hlas.

V případě že žádný z kandidátů neobdrží potřebnou většinu ke zvolení, zajistí Ministerstvo vnitra, aby se konalo druhé kolo, a to do dvou týdnů od začátku první volby. Do druhého kola volby postupují dva nejúspěšnější kandidáti, kteří v prvním kole obdrželi nejvíce odevzdaných platných hlasů. Pokud se na prvním místě umístí více kandidátů se stejným počtem hlasů, postoupí všichni tito kandidáti pouze z prvního místa. Pokud dojde k rovnosti počtu hlasů na druhém místě, postoupí kandidát, který se umístil na prvním místě, a všichni kandidáti z druhého místa.

Prezidentem republiky se poté stává ten kandidát, který získá ve druhém kole volby největší počet odevzdaných platných hlasů. Pokud je těchto kandidátů více, prezident není zvolen a do deseti dnů musí být vyhlášena nová volba prezidenta republiky.

Současným českým prezidentem, který byl zvolen historicky v prvních přímých volbách, je politik, ekonom a prognostik Miloš Zeman (Ústava ČR; Zákon o volbě prezidenta republiky).

6.2 Způsob volby ve Spojených státech amerických

I když se o Spojených státech amerických říká, že prezident je také volen přímo občany, není to pravda. Jenom není volen parlamentem, ale kolegiem volitelů. Voliči si volí zvláštní volitele, kteří teprve potom zvolí prezidenta. Prezident USA je tedy volen nepřímo, ale má velmi silné postavení (Koudelka, 2007).

Volba hlavy státu je v USA tím nejdůležitějším, ale zejména nejsledovanějším volebním aktem, k němuž v Americe dochází. Volební kampaň trvá velice dlouho a neformálně začíná už od druhé poloviny funkčního období. To tím způsobem, že se vytváří organizace, které propagují názory jednotlivých kandidátů a snaží se získat co nejvíce financí.

První fáze volby jsou tzv. primární volby neboli primárky, kde se o budoucím prezidentovi soupeří na stranické úrovni. Voliči si zde vybírají zástupce na stranické shromáždění, kde se rozhodne o budoucím kandidátovi za danou stranu. Tradičně první primární volby probíhají v malých státech New Hampshire a Iowa, a postupně ve všech ostatních padesáti státech. Volič se v primárních volbách zapisuje buď jako republikán, nebo demokrat a podle toho volí kandidáta. Tomuto se říkají uzavřené primárky. Opakem jsou otevřené primárky, kdy je v některých státech umožněno, aby se volič jiné strany podílel na rozhodování o kandidátovi strany soupeřící.

V některých státech USA mají místo primárních voleb členské schůze, které jsou organizovány tamními organizacemi daného státu. Občané se sejdou v mnoha zasedacích místnostech, kde vybírají delegáty, kteří slibují podporu určitému prezidentskému kandidátovi. První členská schůze probíhá ve státě Iowa, asi o týden dříve než první primárky v New Hampshire. Je pozoruhodné, že výsledky prvního

souboje v těchto malých státech jsou masmédií velice sledované a odborníky analyzovány. Na jejich základě jsou poté vypracovány odhady, kdo z kandidátů bude nakonec jmenován. Někteří z kandidátů se při případném neúspěchu vzdávají i své kandidatury, a to z důvodu, že neúspěšný kandidát má jen malou šanci získat další sponzorské příspěvky pro svou volební kampaň.

Obě hlavní strany, Demokratická i Republikánská, mají rozdílný přístup k výsledkům primárek. Zatímco kandidát na prezidenta za Demokratickou stranu je volen na principu poměrného zastoupení, Republikánská strana zachovává většinový princip. To znamená, že kandidát, který získá nejvíce hlasů v primárních volbách nebo na členské schůzi v daném státě, okamžitě obdrží hlasy všech zástupců za daný stát (Constitution of the United States; Dvořáková et al., 2008).

Po primárkách, většinou na přelomu července a srpna, následují volební sjezdy, které patří mezi největší americké politické události. Do konferenčního sálu přichází skupina zástupců z jednotlivých států, kde oficiálně jmenují své kandidáty. Obvykle je jím kandidát, který zvítězil v primárních volbách. Prezidentský kandidát si potom ještě vybere spolukandidáta, který bude kandidovat na viceprezidentský úřad.

Od této chvíle se kandidáti hlavních politických stran utkávají již ve vlastní prezidentské kampani. Tato fáze je kratší než primární volby. Kandidáti si nyní potřebují zajistit publicitu v televizi a většinou se účastní několika televizních debat. V posledních týdnech, kdy se blíží den volby, se kandidáti věnují takzvaným nerozhodným státům a bojují o poslední kritické hlasy jejich volitelů.

Samotný průběh voleb konkrétního prezidenta je velice složitý. V každém státě jsou voleni přímo volitelé, ale v podstatě občané hlasují znovu pro jméno prezidentského kandidáta a jméno volitelů neznají. Každý jednotlivý stát si určí podle vlastní legislativy počet volitelů, který se rovná celkovému počtu senátorů a členů Sněmovny reprezentantů. Státy s nejméně obyvateli mají tak při vlastní volbě pouze tři volitele, naopak nejvíce zastoupený stát ve Sněmovně má celkem 55 volitelů. Kolegium volitelů je tedy celkem tvořeno 538 voliteli, kteří zastupují 50 států a Kolumbijský okres. Kandidát na prezidenta musí obdržet alespoň 270 hlasů (relativní většinu), aby se stal novou hlavou státu. Z toho je zřejmé, že snahou všech kandidátů je získat především státy s největším počtem volitelů.

Tento složitý způsob volby má své historické důvody a zároveň posiluje význam států při volbě prezidenta. Určitým rizikem je ovšem skutečnost, že může snižovat legitimitu nově zvoleného prezidenta. Pokud kandidát obdrží v některém státě např. 40% hlasů, a všichni ostatní budou mít horší výsledek, stejně dostane 100% hlasů volitelů. Tímto způsobem může nastat situace, že vyhraje ten kandidát, pro kterého hlasovalo méně voličů než pro jeho soupeře. Takový případ v USA nastal již několikrát.

Pokud by došlo k tomu, že by žádný z kandidátů neobdržel většinu hlasů potřebnou ke zvolení, je Ústavou stanoveno, že prezident bude volen Sněmovnou reprezentantů a viceprezident Senátem.

Volby amerického prezidenta mají přesný termín konání. Konají se každé čtyři roky, a to první úterý po prvním pondělí v listopadu. Volitelé se potom sejdou ve svých státech a prostřednictvím hlasovacích lístků volí dvě osoby, z nichž alespoň jedna osoba není ze stejného státu jako oni. Zapečetěné výsledky jsou pak odeslány do Kongresu, kde je na počátku ledna při společné schůzi obou komor vyhlásí předseda Senátu.

Hlava státu se volí na čtyři roky a může být znovu zvolena pouze ve dvou po sobě následujících obdobích. Funkční období prezidenta začíná 20. ledna a předchází mu slavnostní uvedení do funkce na schodišti Kapitolu.

Současným americkým prezidentem je Demokratický kandidát, Barack Obama, který v roce 2012 úspěšně usiloval o své druhé volební období (Constitution of the United States; Dvořáková et al., 2008; Jak probíhá volba prezidenta USA, 2012).

7. Vymezení pravomocí prezidenta v České republice a Spojených státech amerických

Kapitola se zabývá vymezením pravomocí prezidenta v České republice a Spojených státech amerických ve třech sekcích – ve vztahu k legislativě, exekutivě a justici.

7.1 Vztah k moci zákonodárné

Zákonodárná moc je v obou porovnávaných zemích soustředěna do rukou parlamentu, který je dvoukomorový. Ve Spojených státech amerických je nazýván jako Kongres tvořený Sněmovnou reprezentantů a Senátem. V České republice je poté parlament tvořen Poslaneckou sněmovnou a také Senátem.

7.1.1 Pravomoci českého prezidenta

Kompetence prezidenta ve vztahu k parlamentu se týkají především vyhlášení parlamentních voleb, svolávání zasedání obou komor, rozpuštění Poslanecké sněmovny a vetování zákonů.

Po zvolení Poslanecké sněmovny má hlava státu určitou lhůtu na její svolání. Prezident ji svolá tak, aby zasedání začalo nejpozději 30. den po dni voleb. Tuto pravomoc vykonává bez nutnosti kontrasignace předsedy vlády, tím tak má určitý vliv na zákonodárnou moc. Tento akt je však spíše symbolický, jestliže prezident nesvolá zasedání Poslanecké sněmovny, sejde se sama 30. den po volbách. *„Zasedání Senátu svolá prezident republiky tak, aby bylo zahájeno nejpozději 30. den po dni voleb; neučiní-li tak, sejde se Senát 30. den po dni voleb.“* Takto pravomoc prezidenta vymezuje čl. 107 odst. 2 Ústavy a to pouze při jeho vzniku.

Prezident se může zúčastnit jednání obou komor parlamentu. Tato kompetence se vztahuje i na jednání jejich výborů a komisí. Může taktéž žádat o udělení slova. Může vystoupit např. s projevem týkající se základních politických otázek. Toto oprávnění známe z ústavní praxe Spojených států amerických. Česká Ústava takto striktně vymezené právo prezidenta nahradila obecným oprávněním a to takovým, že prezident má právo na udělení slova, kdykoliv o něj požádá. Z dikce plyne, že má právo

se zúčastnit i uzavřeného jednání. Toto ustanovení mu teoreticky umožňuje aktivně ovlivňovat rozhodování legislativního sboru. V praxi prezident však svého práva účasti a práva žádat o slovo využívá jen zřídka.

Mezi nejvýraznější kompetence hlavy státu patří rozpuštění dolní komory parlamentu. Jedná se tak o ústavní proces, který může být použit v případě, že základní vztah mezi parlamentem a vládou, který je typický a důležitý pro výkon parlamentní formy vlády, je nefunkční. Toto zásadní rozhodnutí náleží prezidentu republiky, který tak může učinit na základě své úvahy. Je však limitován Ústavou, která taxativně vymezuje důvody, za kterých Poslanecká sněmovna může být rozpuštěna. Mezi tyto důvody patří, že Poslanecká sněmovna:

- nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž premiér byl jmenován na návrh předsedy Sněmovny. Jednalo by se tedy v pořadí o třetí vládu, které by Poslanecká sněmovna nevyslovila svou důvěru. Tato prezidentova pravomoc se týká jen nevyslovení důvěry u nově jmenované vlády, nikoliv tedy po celou dobu jejího fungování,
- neusnesla se do tří měsíců o vládním návrhu zákona, se kterým vláda spojila otázku důvěry,
- nebyla více jak tři měsíce schopná se usnášet, i když zasedání nebylo přerušeno a byla tou dobou opakovaně svolána ke schůzi,
- zasedání Sněmovny bylo přerušeno po více jak 120 dní v roce.

Naopak je vyloučeno rozpustit Sněmovnu tři měsíce před skončením jejího volebního období. Takové rozhodnutí by bylo nesmyslné, neboť prezident by musel volby vyhlásit v obou případech v přibližně stejném termínu.

Takto úzce teoreticky vymezené důvody pro rozpuštění Sněmovny jsou nevhodné, jelikož v praxi může dojít k přeskupení sil v parlamentu či k ochromení vlády. K tomu také došlo v roce 1998, kdy tato situace byla vyřešena přijetím zvláštního ústavního zákona č. 69/1998 Sb. o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny. V podstatě byla Sněmovna rozpuštěna pomocí speciálního ústavního zákona. Toto se opakovalo i v roce 2009 a tak byla přijata novela Ústavy, která stanovila, že prezident je povinen vyhovět návrhu Poslanecké sněmovny a rozpustit ji tehdy, pokud jej o to požádá usnesením přijatým alespoň třemi pětinami všech poslanců. Tento případ je

vyjádřen poněkud striktněji než výše uvedené příklady, které závisí na volném uvážení hlavy státu.

Co se týká samotného legislativního procesu, nemá prezident právo vydávat žádné obecně závazné právní předpisy. To ovšem neznamená, že by do něj nějakým způsobem nezasahoval. Prezident může předložit podněty k novým zákonům v rámci svých vystoupení v Poslanecké sněmovně i na schůzích vlády. Avšak tyto připomínky nejsou skutečnou zákonodárnou iniciativou a tak parlament či vláda je mohou akceptovat zcela dobrovolně. Zvláště když chtějí včasnou akceptací prezidentových připomínek předejít případnému vetu zákona.

Podle české Ústavy prezident do legislativního procesu tedy jistým způsobem zasahuje. Nejen že podepisuje přijaté zákony, ale také má právo veta neboli možnost vrátit přijatý zákon (s výjimkou zákona ústavního). Jeho podpis pod zákonem se nachází až na druhém místě po předsedovi Poslanecké sněmovny a před předsedou vlády. Pořadí těchto podpisů je odvozeno od časového sledu podepisujících osob.

Otázkou zůstává, zda je prezident povinen podepsat každý zákon a zda má jeho podpis promulgační povahu? Tato debata se vedla již za první republiky. Podle ústavních právníků J. Hoetzela a F. Weyra (Koudelka, 2011) je promulgační charakter prezidentova podpisu pod zákonem bezvýznamný a tedy není nutný. Opačný názor zastávali právníci B. Baxa a J. Krejčí (Koudelka, 2011), kteří považovali prezidentův podpis jako ověření správnosti legislativního procesu v rámci vyhlášení zákona. V tomto případě může hlava státu podepsání zákona odmítnout jen tehdy, pokud zjistí, že nebyl dodržen ústavní postup při schvalování zákona. Takže se v podstatě o zákon nejedná.

Nicméně v současné době se vytvořil určitý trend, který se vyznačuje nepodepsáním zákona bez využití veta. Zákon je pak vyhlášen i bez podpisu prezidenta. Ke vzniku takovéto ústavní zvyklosti vedlo jednání jak prezidenta Václava Havla, tak i Václava Klause, když nesouhlasili s určitým zákonem, ale přímo jej nevetovali. Z toho vyplývá, že prezidentův podpis pod zákon není nutný pro jeho vyhlášení a následnou platnost.

Další možnost, která může nastat, je, že prezident částečně nesouhlasí s přijatým zákonem. To vede k tomu, že zákon sice podepíše, ale projeví určitou kritiku jeho některých částí ve zveřejněném dopisu adresovaném předsedovi Poslanecké sněmovny.

V dopise vyjádří důvody, proč zákon podepsal, ale také výhrady, které vůči němu má. Prezident Václav Havel tuto možnost užil k 17 zákonům. Potom i Václav Klaus v roce 2011 vůči zákonu o protikomunistickém odboji.

Jak již bylo výše zmíněno, prezident má právo veta čili může „*vrátit přijatý zákon, s výjimkou zákona ústavního, s odůvodněním do 15 dnů ode dne, kdy mu byl postoupen*“ (čl. 50 odst. 1 Ústavy). Vyloučeno je vrácení zákona v době válečného stavu a stavu ohrožení v případě přijetí zákona ve zkráceném jednání.

Určitou nevýhodou této pravomoci je, že prezident může vetovat celý zákon, nikoliv jen některé jeho části. Například pokud má výhrady pouze k jednomu ustanovení, stojí před volbou, zda pro jednotlivost ohrozit celek, nebo naopak celý zákon podepsat i s mylným ustanovením.

Vrácení zákona prezident činí bez nutnosti kontrasignace premiéra nebo jím zmocněným členem vlády. V případě prezidentova veta se rozešle jeho odůvodnění poslancům. Předseda Poslanecké sněmovny poté zařadí vrácený zákon na nejbližší schůzi Sněmovny, aby o něm mohla znovu hlasovat. Nejdříve však za deset dnů od jeho doručení prezidentem. Ale ani to však neznamená, že na této schůzi musí být nutně hlasováno. Jelikož k přijetí vráceného zákona je nutné získat nadpoloviční většinu všech poslanců, může docházet k určitému taktizování. Z příslušné schůze může být vyřazen a přeřazen na následující. Příkladem může být vetovaný zákon Václavem Klausem z května 2008, avšak prezidentovo veto bylo přehlasováno až v červnu 2009.

Jestliže Sněmovna překoná prezidentovo veto, zákon bude vyhlášen již bez jeho podpisu. Ve Sbírce zákonů je pak pod samostatným číslem, které následuje za vyhlášeným zákonem, zveřejněno usnesení o přehlasování veta. Pokud se jí ale nepodaří získat absolutní většinu, zákon nebyl přijat.

Podle ústavního řádu je veto prezidenta tzv. vetem suspenzivním (pozdržovacím), které zamezuje, aby se návrh zákona stal platným. Suspenzivní veto může být překonáno. Avšak za určitých podmínek se může stát vetem absolutním. Například pokud by prezident vrátil zákony na konci čtvrtého volebního období příliš pozdě, že by o nich Sněmovna nestačila znovu hlasovat.

Prezidentské veto představuje významný nástroj hlavy státu v zákonodárném procesu. Jeho prostřednictvím může vyjadřovat nejen svůj názor k danému zákonu, ale i své zásadní politické názory. I přestože je úspěšnost veta velmi malá, je jeho

odůvodnění často návodem pro další jednání, která směřují proti zpochybněnému zákonu (Hřebejk, Pavlíček, 1994; Koudelka, 2011; Kysela, 2008; Syllová, 2008).

7.1.2 Pravomoci amerického prezidenta

Americký prezident má velmi omezené kompetence jak zasahovat do legislativní moci. Na složení Kongresu se ničím nepodílí a tak nemá právo rozpustit ani jednu z jeho komor. Zároveň také nemá právo vyhlásit předčasné volby. Ovšem za mimořádných okolností může Kongres svolat. V případě, že se obě komory samy neshodnou, na jak dlouho se mají odročit, učiní tak podle svého uvážení sám prezident.

Podle platné americké Ústavy je prezident povinen vždy po určité době podat Kongresu výroční zprávu o Stavu Unie a zákon o rozpočtu. Dále mu doporučuje různá opatření, která považuje za užitečná a nezbytná.

Zprávu o Stavu Unie a zákon o rozpočtu lze chápat jako prezidentův návrh legislativního procesu. Hlavě státu nenáleží jiná možnost legislativní iniciativy. Takže oficiálně nemá právo předkládat návrhy zákonů. Neformálně ovšem většinu zákonů připravuje administrativa, takže potom by stačilo, aby prezident našel spřízněnou duši ve Sněmovně či Senátu, která by jeho případný návrh zákona oficiálně předložila. V současné době se již uchytila praxe, že prezident pošle návrh zákona rovnou předsedovi příslušné komory.

Nejvyšší šance prezidenta na ovlivnění legislativního procesu potom vychází z jeho práva suspenzivního veta. To znamená, že má právo vrátit jakýkoliv přijatý zákon se zdůvodněním zpět Kongresu. Zákon, který by chtěl prezident vetovat, musí odmítnout jako celek, nikoliv pouze jednotlivou část zákona. Případné prezidentovo veto může Kongres přehlasovat, ale pouze velmi obtížně. Potřebuje k tomu dvoutřetinovou většinu v obou komorách, což vyžaduje opravdu velkou podporu pro navrhovaný zákon. Spíše se tak v zákonodárném procesu vytváří relativně velký prostor pro nepřímý nátlak prezidenta. Pro Kongres je tak lepší nalézt raději kompromisní řešení než riskovat jeho absolutní odmítnutí.

Své veto hlava státu musí vyslovit do deseti dnů, jinak navrhovaný zákon vstoupí v platnost i bez ohledu na to, jestli byl či nebyl prezidentem podepsán. Ovšem existuje jedna výjimka, která velmi často nakonec vede k prodlužování jednání v Senátu – tzv. filibustérství (filibustering).

Pokud nastane situace, že v průběhu platné desetidenní lhůty začínají kongresové prázdniny, má prezident ještě jednu možnost, může si daný zákon „strčit do kapsy“. Může tedy využít práva tzv. kapesního veta a výsledek je stejný, jako by zákon vůbec neprošel Kongresem. Jestliže ale má někdo o daný zákon veliký zájem, je potřeba celý legislativní proces začít znovu (Constitution of the United States; Dvořáková et al., 2008; Tocqueville, 2000).

7.2 Vztah k moci výkonné

Výkonná moc v České republice náleží hlavě státu a vládě. Naopak prezident Spojených států amerických má výkonnou moc zcela ve svých rukou.

7.2.1 Pravomoci českého prezidenta

Vztah prezidenta republiky k vládě má pro hlavu státu velmi důležitý význam. Vypovídá o rozsahu jeho autonomie i moci. Podle platné Ústavy má prezident pravomoc jmenovat a odvolávat předsedu vlády a další členy vlády, pověřovat je vedením jednotlivých ministerstev a zároveň přijímá jejich demisi. Je také povinen odvolat vládu, pokud ji Poslanecká sněmovna nevykloží důvěru či zamítne návrh na vyslovení důvěry. Vyslovení nedůvěry se týká společné odpovědnosti vlády, nikoliv jednotlivých členů.

Prezident má ve výběru předsedy vlády teoreticky ústavní volnost, avšak existují dva korektivy. Prvním korektivem je jeho povinnost jmenovat premiéra, který by měl šanci sestavit vládu úspěšnou při hlasování o důvěře Sněmovny. Hlava státu musí brát ohled na politické realie. To znamená, že nemusí předsedou vlády nutně jmenovat představitele vítězné politické strany. Zejména když ostatní strany dávají jasně najevo, že pro ně jednání s vítěznou stranou nepřichází v úvahu.

Druhý korektiv se týká oprávnění předsedy Poslanecké sněmovny, který může navrhnout ke jmenování premiéra v případě, že prezidentem jmenovaná vláda již po druhé neuspěla v hlasování o důvěře.

Co se týká jmenování ostatních členů vlády, má prezident již podstatně slabší roli než při jmenování samotného předsedy. Vládu sestavuje premiér, i když prezident může jeho kandidáty zamítnout. Rozhodnutí o jmenování členů vlády je aktem

prezidenta a projevem jeho vůle, proto má právo návrh odmítnout a požadovat návrh nový. Zamítnutí kandidáta je však výjimečné, protože hrozí riziko, že by premiér na svou funkci rezignoval. Tím by mohlo dojít k politické krizi.

Podle čl. 74 Ústavy České republiky je prezident povinen odvolat člena vlády, pokud mu to navrhne předseda vlády. Prezident tak nemůže uvažovat o tom, zda návrhu premiéra vyhoví. Jediné, co v podstatě může legitimně udělat, je jednat s premiérem, ministrem navrženým na odvolání a s představiteli příslušných politických stran o příčinách jeho odvolání. Pokud však premiér na svém návrhu i nadále trvá, prezident musí ministra odvolat.

Jiný názor však zastává Zdeněk Koudelka (2011), který tvrdí, že pokud předseda vlády navrhne odvolání určitého ministra, aniž by předem prezidentovi předložil návrh na jmenování nového, je zcela možné, že prezident tomuto návrhu okamžitě nevyhoví. Příkladem může být návrh premiéra Petra Nečase z roku 2011, kdy požadoval odvolat z funkce ministra vnitra a zároveň předsedu Věcí veřejných, Radka Johna, a ministra školství Josefa Dobeše. Na tento návrh reagoval prezident Václav Klaus tímto způsobem, že mu ihned nevyhověl, neboť si uvědomoval, že odvolat předsedu koaliční strany bude znamenat pád vlády. Proto si od premiéra vyžádal jeho představy o dalším fungování vlády.

Pokud se jedná o individuální demisi člena vlády, má prezident možnost se rozhodnout, zda ji přijme či nikoliv. To samé platí i pro případnou demisi premiéra, která zároveň znamená demisi celé vlády.

Demise vlády jako celku může mít dvojitý charakter, může být povinná nebo nepovinná. Když vláda podá demisi po skončení první schůze Sněmovny po volbách nebo z důvodu vyslovení nedůvěry, jedná se o demisi povinnou. V tomto případě ji prezident musí přijmout. Dokonce, kdyby demisi vláda nepodala, musí vládu sám odvolat. Nepovinná demise potom může být z jakéhokoliv dalšího důvodu a záleží na hlavě státu, jak bude reagovat.

Poté co prezident přijme demisi vlády anebo ji sám odvolá, řídí se čl. 62 písm. d) Ústavy České republiky, která říká, že: „*Prezident republiky pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády*“ (Ústava ČR).

Mezi další prezidentovy kompetence, kterými zasahuje do moci výkonné, patří právo zúčastnit se schůzí vlády. Hlava státu může žádat od vlády a ministrů zprávy a projednávat s nimi otázky, které ho zajímají a které patří do jejich působnosti. Prezident jako vrchní velitel ozbrojených sil a zástupce státu navenek se častěji schází s předsedou vlády a s ministry obrany a zahraničí (Hřebejk, Pavlíček, 1994; Koudelka, 2011; Kysela, 2008; Pehe, 2002).

7.2.2 Pravomoci amerického prezidenta

Podle čl. II. oddílu 1 Ústavy náleží veškerá výkonná moc prezidentu Spojených států amerických. Vláda i ministři jsou pouze orgánem poradním. To znamená, že v rukou prezidenta se tak skutečně soustředí obrovská a jen velmi těžce kontrolovatelná moc. Prezident je tedy nejenom symbolem jednoty a státnosti Spojených států amerických, ale plní také rozsáhlé výkonné funkce, které v evropských režimech většinou plní předsedové vlády.

Téměř neomezené kompetence hlavy státu vyžadují nepochybně rozsáhlý aparát, množství agentur a oddělení. Prezident jmenuje většinu šéfů těchto agentur, ministerstev a zároveň jejich podřízených. Veškerá tato jmenování jsou ovšem podmíněna souhlasem horní komory Kongresu. Počet funkcí, které jsou obsazovány na základě prezidentova jmenování, činí skoro tři tisíce. Na radu a se souhlasem Senátu jmenuje též vyslance, jiné zástupce USA v zahraničí a konzuly. Kongres však může prezidentovi zákonem vyhradit určité právo jmenovat nižší úředníky bez souhlasu Senátu.

Mezi další pravomoc amerického prezidenta patří právo kohokoliv ze jmenovaných úředníků, ministrů, členů vlády odvolat a to bez ohledu na souhlas či nesouhlas Senátu. Záleží to zcela na prezidentovu volném uvážení. Ovšem měl by si být vědom toho, že každé významnější odvolání může vyvolat mnoho otázek o příčinách jeho rozhodnutí a zpětně také poškodit prezidentovo postavení a tím i celý politický systém.

Takový první „souboj“ mezi hlavou státu a horní komorou Kongresu se často odehrává již po nástupu nového prezidenta do funkce. Tento proces je vždy velmi sledován a vyhodnocován. Jedná se především o prezidentovy návrhy na jmenování nových ministrů. Senát tyto návrhy pečlivě zkoumá a procento jejich přijetí či míra, do

které je hlava státu povinna své rozhodnutí změnit, určuje budoucí vztah mezi Kongresem a prezidentem (Constitution of the United States; Dvořáková et al., 2008; The Executive Branch, 2014).

7.3 Vztah k moci soudní

Prezidenti obou porovnávaných zemí určitým způsobem svými pravomocemi také ovlivňují i moc soudní. Ať už se jedná o jmenování soudců, právo udělit milost či právo udělovat amnestii.

7.3.1 Pravomoci českého prezidenta

V České republice se používá čtyřstupňová soustava soudů (Nejvyšší soud; Nejvyšší správní soud; vrchní; krajské a okresní soudy) a z toho plynou jisté kompetence hlavy státu.

Podle platné Ústavy České republiky má prezident právo jmenovat soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy. Dále jmenuje soudce obecných soudů, ze kterých pak vybírá a jmenuje předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu. Mezi další pravomoci patří právo odpouštět či zmírnit tresty uložené soudem. Může nařídit, aby se trestní řízení vůbec nezahajovalo. Pokud již zahájeno bylo, může přikázat, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení.

Jmenování soudců Ústavního soudu prezident provádí na základě souhlasu Senátu. Iniciativa k jejich jmenování sice pochází od prezidenta, ale Senát nominaci předloženou prezidentem musí schválit. Předseda a dva místopředsedové Ústavního soudu jsou poté jmenováni z řad jeho členů. Koho do těchto řídicích funkcí prezident dosadí, je již čistě na jeho volném uvážení. Prezident nemá právo odvolat z funkce jednotlivé soudce Ústavního soudu, předsedu a místopředsedy.

Právo jmenovat soudce obecných soudů je podrobno kontrasignací předsedy vlády. Hlava státu není oprávněna soudce odvolat, jsou sesaditelní jen Nejvyšším správním soudem v kárném řízení. Jejich případné sesazení může pouze navrhnout jako kárný žalobce.

Dále jmenuje předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu a to bez nutnosti kontrasignace. Naopak předsedy a místopředsedy Nejvyššího správního soudu, vrchních

a krajských soudů je povinen jmenovat s kontrasignací na základě „obyčejných“ zákonů (soudní řád správní). Příčinou této odlišné úpravy z hlediska kontrasignace je, že Nejvyšší správní soud byl včleněn do Ústavy až při projednávání jejího návrhu ve výborech České národní rady a navrhovatel již neuvedl příslušnou změnu do kompetencí prezidenta.

Prezident jmenuje předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu jen z jejich soudců. U Nejvyššího správního soudu je to určeno přímo zákonem a u Nejvyššího soudu tak stanovil náleží Ústavního soudu. Prezidentova ústavní pravomoc jmenovat předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu i ze soudců obecných soudů bylo omezeno tak, že pokud by se novým předsedou měl stát soude mimo Nejvyšší soud, musí se předtím uskutečnit jeho přeložení na Nejvyšší soud. Mezi pravomoci prezidenta však nepatří možnost předsedy ani místopředsedy soudů odvolat.

Udělování amnestií, zmírňování trestů, zahlazování trestů. To vše patří mezi další kompetence českého prezidenta v oblasti soudní moci. V souvislosti se zavedením přímé volby prezidenta a následnou změnou Ústavy došlo k několika změnám především v kontrasignaci. Původně mezi výčet nekontrasignovaných prezidentských kompetencí patřilo odpouštění a zmírňování trestů (agraciace), nařízení, aby se trestní stíhání nezahajovalo anebo se v něm nepokračovalo (abolice), tak i zahlazování trestů (rehabilitace cestou milosti). Mezi kompetence s nutností kontrasignace premiéra či jím pověřeného člena vlády patřilo udělování amnestie. V novém znění Ústavy se i abolice stala kontrasignovanou kompetencí.

Právo udělovat milost je tradičním právem hlavy státu zakotvené v české Ústavě a přesněji provedené v trestním řádu. Podle trestního řádu může prezident přenést svoje rozhodnutí na ministra spravedlnosti, který provede řízení o milosti. Ministr spravedlnosti pak má možnost bezdůvodné návrhy zamítnout, avšak udělit milost může pouze hlava státu osobně.

S ohledem k důležitým společenským aspektům může prezident udělit kolektivní amnestii či individuální milost. Prezidentská kolektivní amnestie i individuální milost upravuje práva a postavení osob, kterých se to týká, bez jejich vlastní vůle. Prezident nemusí čekat na žádost o milost pocházející od osoby, které má být udělena, příbuzných či jiných žadatelů. Má právo jednat dle vlastního uvážení. Hlava státu dokonce může svého práva využít i proti vůli dotčené osoby, pokud to uzná za vhodné.

Jestliže prezident udělí milost již odsouzeným osobám ve výkonu trestu, může milost udělit absolutně anebo s určitými podmínkami, výhradami. Z toho vyplývá, že ve svém rozhodnutí může např. stanovit, že pokud v daném časovém období spáchá osoba nový trestný čin, milost se ruší (Koudelka, 2011; Ústava ČR).

7.3.2 Pravomoci amerického prezidenta

V oblasti soudní moci přísluší americkému prezidentovi kompetence jmenovat federální soudce i soudce Nejvyššího soudu. Opět toto jmenování probíhá pouze se souhlasem Senátu. Hlava státu má také právo udělovat milost či vyhlásit amnestii. Ať už se jedná o plnou či podmíněnou milost každému, kdo se dopustil porušení federálního zákona. Jedinou výjimkou je provinění z velezrady. V takovém případě nemůže být udělena milost ani vyhlášena amnestie (Dvořáková et al., 2008; Vnitropolitická charakteristika USA, 2014).

8. Komparace způsobu volby a pravomocí prezidentů

Kapitola Komparace se soustředí na interpretaci zjištěných výsledků v porovnání samotného způsobu volby českého a amerického prezidenta a následných kompetencí, které vyplývají z těchto voleb.

8.1 Komparace způsobu volby

Prezident České republiky a Spojených států amerických je volen ve všeobecných volbách a to maximálně pouze ve dvou po sobě následujících obdobích. Dalším základním shodným rysem mezi oběma prezidenty může být většinová logika volebních systémů.

Na druhou stranu však můžeme chápat právě volební systém jako základní rozdíl způsobu ustanovení hlavy státu. Mezi tím co americký prezident je volen „polopřímo“ prostřednictvím kolegia volitelů, tak prezident český je již od roku 2013 volen ve volbách přímých.

Proces volby prezidenta ve Spojených státech amerických začíná tzv. primárními volbami anebo členskými schůzemi. V České republice probíhá volba hlavy státu na základě většinového volebního systému s uzavřeným druhým kolem. Do samotného procesu ustanovení amerického prezidenta může taktéž v jistých případech zasahovat i Kongres. Například v případě, že by došlo k tomu, že žádný z kandidátů nezískal většinu hlasů potřebnou ke zvolení. Poté je americkou Ústavou dáno, že prezidenta zvolí Sněmovna reprezentantů. V České republice to funguje tak, že pokud ani ve druhém kole volby prezident není zvolen, do deseti dnů musí být vyhlášeny nové volby.

Další rozdíly můžeme vidět v podmínkách volitelnosti na funkci prezidenta. Těmito podmínkami jsou např. státní občanství, které kandidát na amerického prezidenta musí získat již narozením a navíc ve Spojených státech amerických musí žít alespoň čtrnáct let. Zatímco pro uchazeče v České republice není vyžadovaná žádná minimální délka státního občanství ani občanství od narození nebo minimální délka pobytu v republice. Odlišný je také věk stanovený pro jednotlivé kandidáty. V České republice musí být kandidátovi alespoň 40 let, zatímco ve Spojených státech amerických kandidát musí dosáhnout věku 35 let.

Jak již bylo zmíněno výše, oba prezidentové mohou být zvoleni maximálně dvakrát po sobě. Avšak jejich funkční období jsou různá. Český prezident je volen na pět let, zatímco americký prezident je volen na čtyřleté funkční období.

8.2 Komparace pravomocí

Tato podkapitola se zaměřuje na komparativní analýzu pravomocí prezidentů ve třech oblastech – ve vztahu k legislativě, exekutivě a justici.

8.2.1 Vztah k moci zákonodárné

Zásadní rozdíl mezi hlavou státu v České republice a Spojených státech amerických lze vidět v kompetenci rozpustit legislativní sbor. Český prezident má právo za určitých podmínek rozpustit dolní komoru parlamentu a vyhlásit předčasné volby. Naopak americký prezident tuto pravomoc nezná. Na složení Kongresu se ničím nepodílí a tak nemá právo rozpustit ani jednu z jeho komor. Zároveň tak nemá právo vyhlásit předčasné volby. Avšak právo svolávat zasedání obou komor legislativního sboru náleží oběma prezidentům. Navíc ani jeden z prezidentů není politicky zodpovědný vůči parlamentu.

Co se týká otázky pravomocí v legislativním procesu, zde můžeme objevit určité shodné rysy. Ani jeden z prezidentů nedisponuje oficiální legislativní iniciativou. To znamená, že nemají právo vydávat žádné obecně závazné právní předpisy. To však nevylučuje jinou možnost zásahu do legislativního procesu. Například povinnost amerického prezidenta podávat Kongresu výroční zprávu o stavu Unie a zákon o rozpočtu lze právě chápat jako návrh legislativního procesu. Nicméně v současnosti se uchytila praxe, že pokud má prezident zájem podat návrh zákona, může tak neoficiálně učinit prostřednictvím některého z členů Kongresu. Prezident České republiky má také právo předložit podněty k novým zákonům, ale je pouze na parlamentu či vládě, zda tyto podněty budou akceptovat.

Nejvýraznější kompetencí obou hlav státu, jak mohou ovlivnit legislativní proces, potom představuje jejich právo veta. Oba prezidentové mají k dispozici suspenzivní veto a veto kapesní (absolutní). Případný zákon musí odmítnout jako celek, nikoliv jen některé jeho části. Jediné v čem se liší, je lhůta, do které jsou povinni se

k danému zákonu vyjádřit. Česká hlava státu své veto musí vyslovit do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen, a americký prezident do deseti dnů.

8.2.2 Vztah k moci výkonné

Nejvýraznější rozdíl mezi oběma ústavními institucemi můžeme spatřit v samotném politickém systému. Zatímco v České republice je exekutivní moc soustředěna do rukou prezidenta a vlády, ve Spojených státech amerických náleží veškerá exekutiva hlavě státu. Vláda i ministři jsou pouze poradním orgánem.

Mezi kompetence českého prezidenta můžeme zahrnout právo jmenovat a odvolávat předsedu vlády a další členy vlády, pověřovat je vedením jednotlivých ministerstev a zároveň přijímat jejich demisi. Některé tyto pravomoci, které se vztahují k vládě, bychom tedy u prezidenta Spojených států hledali marně.

Americký prezident jmenuje většinu šéfů agentur, ministerstev a zároveň jejich podřízené se souhlasem horní komory Kongresu. Na radu Senátu jmenuje taktéž vyslance, jiné zástupce státu a konzuly. Naopak český prezident jmenuje předsedu vlády podle svého uvážení, ale při jmenování ministrů musí vycházet z nominace obdržené od premiéra.

Další pravomocí prezidenta USA je právo kohokoliv ze jmenovaných úředníků, ministrů, členů vlády odvolat a to bez ohledu na vyjádření Senátu. Záleží to na prezidentově volné úvaze. Kdežto český prezident je povinen odvolat člena vlády, pokud mu to předseda vlády navrhne.

8.2.3 Vztah k moci soudní

Český a americký prezident mají právo udělovat milost i vyhlášovat amnestie. Oba mohou udělit kolektivní amnestii či individuální milost. Zda udělí milost absolutní nebo podmíněnou, záleží zcela na rozhodnutí prezidentů. Liší se však v tom, že vyhlášení amnestie představuje pro českého prezidenta kontrasignovanou pravomoc. Podle české Ústavy mezi další kompetence prezidenta patří agraciace a abolice, zatímco americká Ústava prezidentovi tyto kompetence nenabízí.

Hlava státu České republiky dále jmenuje soudce Ústavního soudu na základě souhlasu Senátu, stejně tak jako prezident Spojených států amerických jmenuje soudce

Nejvyššího soudu. Právo českého prezidenta jmenovat soudce obecných soudů je podrobena kontrasignaci předsedy vlády, zatímco prezident USA má právo jmenovat soudce federálních soudů jen se souhlasem horní komory. Na rozdíl od Spojených států má prezident v České republice navíc pravomoc jmenovat předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu. Ani jeden z prezidentů ovšem nemá právo odvolat jednotlivé soudce z funkce.

9. Závěr

Bakalářská práce závěrem poukazuje na skutečnost, že i po zavedení přímé volby v České republice se postavení prezidenta jako hlavy státu nijak výrazně nezměnilo. Česká republika je i nadále republikou s parlamentní formou vlády.

Můžeme tedy říci, že hlava státu nemá reálnou exekutivní moc. Je důležité na jedné straně si uvědomit rozdíl mezi politickým či morálním vlivem prezidenta a reálnou politickou mocí, která spočívá v možnosti vládnout, na straně druhé. V českém parlamentním systému prezident nevládne, místo něj vládne vláda v čele s premiérem. V takovém politickém systému se tedy předpokládá, že prezident plní pouze funkci reprezentativní a symbolickou. I když prezident zvolený v přímých volbách může mít vysoké ambice, jak aktivně ovlivňovat chod vlády, parlamentu či politických stran, jeho kompetence mu to neumožní. S nově zavedenou změnou volby, která prezidentovi měla přinést silnější mandát než prezidentovi zvolenému politiky, paradoxně nedošlo k rozšíření jeho pravomocí. Dokonce se diskutovalo o tom, zda nemají být prezidentovy kompetence oslabeny. Nakonec došlo jen k přesunu některých pravomocí z výčtu nekontrasignovaných do kontrasignovaných pravomocí (např. abolicie).

Co se týká Spojených států amerických lze dojít k závěru, že postavení hlavy státu relativně odpovídá prezidentské formě vlády. V čele státu stojí prezident, jehož legitimita nevychází z legislativního sboru. Avšak není volen přímo, ale metodou, která si zachovává logiku přímé volby. Striktní oddělení výkonné moci od moci zákonodárné zde ale také nenalezneme. Americký prezident např. může zasahovat do legislativního procesu a v malé míře také disponuje legislativní iniciativou. A tak nemůžeme říci, že by docházelo k pouhé kontrole mezi prezidentem a Kongresem. Spojené státy americké tak nelze nazvat čistým prezidencialismem.

Celkově můžeme říci, že oba prezidenti jak americký, tak český představují důležité „ikony“ politického systému. Zejména v prosazování politických či ekonomických cílů.

Summary

keywords: **electoral systems; political systems; election of the President; competence of the President**

The bachelor thesis deals with the direct election of the president in the Czech Republic and the United States. Subject of the thesis is the comparison of electoral systems for the presidential election and the comparison of competences resulting from these elections. The first part of the thesis includes a description of the electoral systems, position of the president in the various political systems and the subsequent description of political systems. In the second part of thesis, attention is paid to the comparison of the method of electing the president and his competencies. The aim of the bachelor thesis is to compare the constitutional institutions - presidents in the Czech Republic and the United States.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

- Cabada, L. & Kubát, M. (2002). *Úvod do studia politické vědy: ČR v mezinárodním srovnání*. Praha: Portál: Eurolex Bohemia.
- Cabada, L. & Vodička, K. (2007). *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Praha: Portál.
- Drulák, P. (2008). *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál.
- Dvořáková, V. (2008). *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica.
- Hloušek, V. (2005). Parlamentní a prezidentské demokracie. In V. Hloušek; L. Kopeček, *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.
- Chytilík, R. (2009). *Volební systémy: (srovnávací studie)*. Praha: Portál.
- Javůrek, P. (2008). Prezidenti poloprezidentských systémů. In M. Novák; M. Brunclík (eds.), *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán.
- Klokočka, V.; Wagnerová, E. (2004). *Ústavy států Evropské unie*. Praha: Linde.
- Klokočka, V. (2006). *Ústavní systémy evropských států: (srovnávací studie)*. Praha: Linde.
- Koudelka, Z. (2011). *Prezident republiky (s předmluvou Václava Klause)*. Praha: Leges.
- Kubát, M. (2013). *Současná česká politika. Co s neefektivním režimem?* Praha: Barrister&Principal.
- Kysela, J. (2008). Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní. In M. Novák; M. Brunclík (eds.), *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán.
- Lebeda, T. (2008). Volební pravidla pro prezidentské volby. In M. Novák; M. Brunclík (eds.), *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán.

- Novák, M.; Lebeda, T. (2004). *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk.
- Pavlíček, V.; Hřebejk, J. (1994). *Ústava a ústavní řád České republiky: text, důvodová zpráva, komentář, literatura, judikatura, prováděcí zákony*. Praha: Linde.
- Pehe, J. (2002). *Vytunelovaná demokracie*. Praha: Academia.
- Říchová, B. (2007). *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických politických systémů*. Praha: Portál.
- Říchová, B. (2008). Komparativní metoda v politologii. In V. Dvořáková, *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica.
- Sartori, G. (2001). *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Syllová, J. (2008). *Parlament České republiky: podle stavu k 1.5.2007*. Praha: Linde.
- Tocqueville, A. (2000). *Demokracie v Americe*. Praha: Academia.

Internetové zdroje:

- Constitution of the United States. Dostupné z: http://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm
- Jak probíhá volba prezidenta USA (2012). Dostupné z: <http://www.americkecentrum.cz/jak-probiha-volba-prezidenta-usa>
- Koudelka, Z. (2007). Přímá volba prezidenta. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/zdenk-koudelka.php?itemid=1262>
- Schveiner, M. (2008), *Politický systém Ruska a prezidentské volby 2008 E-polis.cz*. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/komparace/258-politicky-system-ruska-a-prezidentske-volby-2008.html>
- Syllová, J., Němec, J. (2008). Přímá volba prezidenta v ústavách států EU. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=27723%E2%80%8E>
- The Executive Branch (2014). Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/our-government/executive-branch>

- Vnitropolitická charakteristika USA (2014). Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/usa/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html
- Zákon č. 1/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992, *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>
- Zákon o volbě prezidenta republiky č. 275/2012 Sb. Dostupné z: <http://zakony.kurzy.cz/275-2012-zakon-o-volbe-prezidenta-republiky/>